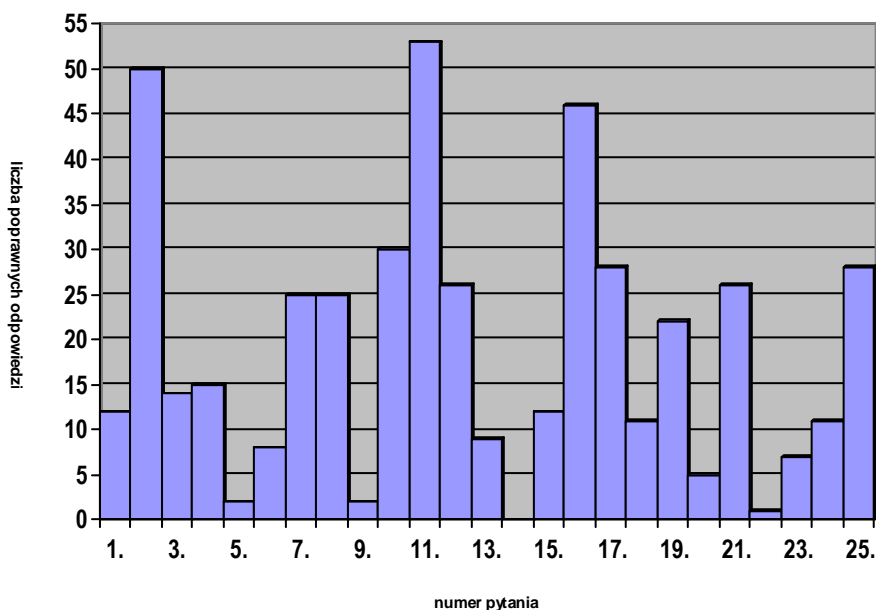

Agnieszka Korczak

Stan świadomości historycznej młodzieży w oparciu o badanie ankietowe uczniów gimnazjum

Celem niniejszego badania było zdiagnozowanie poziomu świadomości historycznej uczniów gimnazjum na temat **polskich królów i ich dokonań**. Badanie zostało przeprowadzone na grupie 100 uczniów z klas III, z miejscowości do 50 tys. mieszkańców z województwa dolnośląskiego. Materiał badawczy stanowią wypełnione przez diagnozowanych ankiety składające się z 25 pytań. Efekty badania obrazuje poniższy wykres:

Pytania ułożone zostały w porządku chronologicznym. W zamyśle konstrukcja ta miała stanowić konkretną pomoc dla ucznia. Przy wyborze polskich królów pominęłam dwóch władców (Jana Olbrachta i Michała Korybuta Wiśniowieckiego).

Ankieta

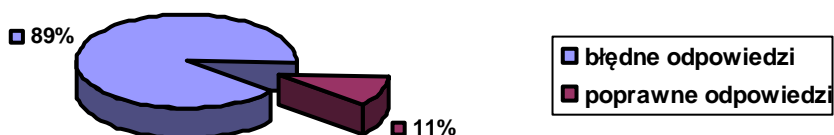
Polscy królowie i ich dokonania

1. Wymień przynajmniej trzech królów wywodzących się dynastii piastowskiej.
2. Wymień przynajmniej dwóch królów wywodzących się z dynastii jagiellońskiej.
3. Wymień przynajmniej czterech królów elekcyjnych.
4. Podaj datę koronacji Bolesława Chrobrego i czas jego panowania jako króla.
5. Z którym biskupem kojarzy Ci się postać Bolesława Śmiałego? Co łączy te dwie osoby?
6. Podaj datę koronacji Przemysła II.
7. Podaj imię władcy koronowanego w 1320 roku na króla Polski, ojca Kazimierza III Wielkiego.
8. Z którym królem kojarzy Ci się Akademia Krakowska, a także znane przysłowie: „Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”?

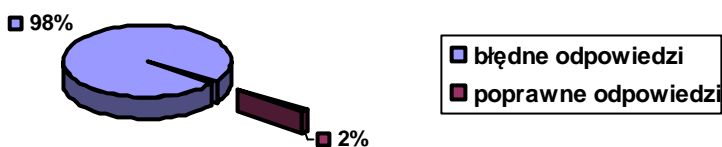
9. Który z królów ogłosił przywilej koszycki w 1374?
10. Podaj imię księcia litewskiego, późniejszego króla Polski, którego poślubiła królowa Jadwiga.
11. Z jaką wielką bitwą połączysz postać Władysława Jagiełły?
12. W jaki sposób zginął Władysław III Warneńczyk?
13. Z którą wielką wojną z Krzyżakami kojarzy Ci się postać Kazimierza IV Jagiellończyka?
14. Za panowania którego króla uchwalono konstytucję praw *Nihil novi* i zatwierdzono tzw. *Statut Łaskiego*?
15. Któremu polskiemu królowi w 1525 r. złożył hołd lenny luterkański książę Albrecht Hohenzollern?
16. Kto został następcą Zygmunta I Starego?
17. Jak nazywał się pierwszy elekcyjny król Polski wybrany w 1573 r.?
18. Z którym królem elekcyjnym połączysz postać kanclerza wielkiego koronnego Jana Zamoyskiego?
19. Którego króla przedstawia najstarszy i najpiękniejszy pomnik Warszawy, uważany za symbol stolicy?
20. Jakie wojny toczyła Polska za panowania króla Jana II Kazimierza Wazy?
21. Któremu królowi zawdzięczamy pokonanie Turków w bitwie pod Wiedniem w 1683 r.?
22. Które obce mocarstwo popierało kandydaturę Stanisława Leszczyńskiego, który koronował się na króla Polski w 1705 r.?
23. Któremu królowi zawdzięczamy rokokowy pałac Saski z Ogrodem Saskim? Za panowania tego władcy został zwołany w 1717 r. sejm tzw. niemy.
24. Z kim przegrał walkę o tron polski Stanisław Leszczyński w 1734 r.? Tytuł nowego króla został w 1736 r. potwierdzony przez sejm tzw. pacyfikacyjny.
25. Z którym królem powiążesz I rozbiór Polski (1772 r.), działalność Sejmu Czteroletniego (1788 r.) oraz uchwalenie Konstytucji Trzeciego Maja (1791 r.)?

Jako metodę weryfikacji ankiet przyjąłem zasadę, iż uznawane zostają tylko pełne odpowiedzi na zadane pytania. Odpowiedzi kształtowały się różnie. Kilka z nich zasługuje na szczególną uwagę.

W pierwszym poleceniu uczniowie byli proszeni o **wymienienie trzech królów pochodzących z dynastii Piastów**. Pojawiał się tu stały błąd wymieniania jako króla postaci Mieszka I. Poprawnej odpowiedzi udzieliło zaledwie **12 uczniów**:

Na pytanie 5. i 9. poprawnej odpowiedzi udzieliły dwie osoby:

Pytanie 5. Z którym biskupem kojarzy Ci się postać Bolesława Śmiałego? Co łączy te dwie osoby?

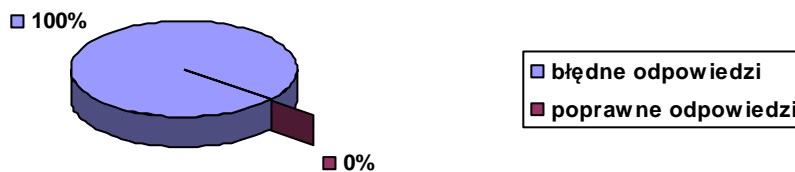
Pytanie 9. Który z królów ogłosił przywilej koszycki w 1374 r.?

Pytanie 6. to osiem poprawnych odpowiedzi:

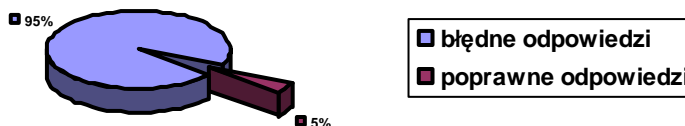
Pytanie 6: Podaj datę koronacji Przemysła II.

Na pytanie 14. spośród 100 ankietowanych, **nikt** nie udzielił właściwej odpowiedzi:

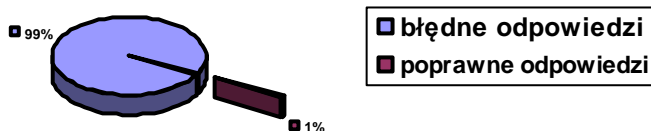
Pytanie 14. Za panowania którego króla uchwalono konstytucję praw *Nihil novi* i zatwierdzono tzw. *Statut Łaskiego*?

Z odpowiedzią na pytanie 20. nie miało problemu zaledwie 5 osób:

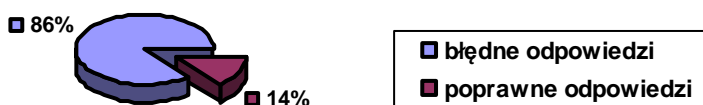
Pytanie 20. Jakie wojny toczyła Polska za panowania króla Jana II Kazimierza Wazy?

Natomiast na pytanie 22. poprawnie odpowiedziała tylko **jedna osoba**:

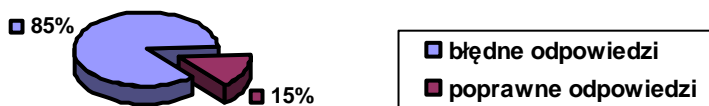

Pytanie 22. Które obce mocarstwo popierało kandydaturę Stanisława Leszczyńskiego, który koronowa się na króla Polski w 1705 r.?

Zaskakuje też słaba wiedza uczniów na temat takich zagadnień jak: data koronacji Bolesława Chrobrego na króla Polski, polscy królowie elekcyjni czy zwycięstwo Jana III Sobieskiego pod Wiedniem.

Pytanie 3. Wymień przynajmniej czterech królów elekcyjnych.

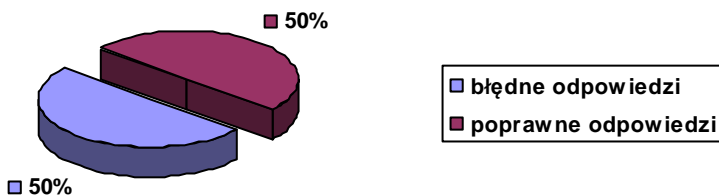

Pytanie 4. Podaj datę koronacji Bolesława Chrobrego i czas jego panowania jako króla.

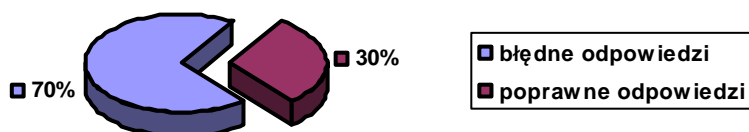

Pytanie 21. Któremu królowi zawdzięczamy pokonanie Turków w bitwie pod Wiedniem w 1683 r.?

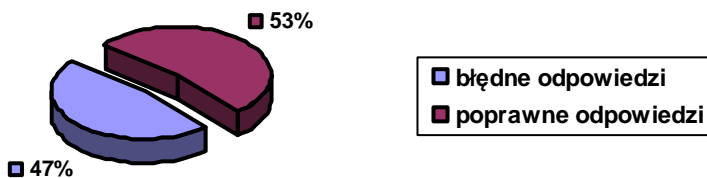
Niestety, pytań które nie sprawiły uczniom większego problemu, było niewiele:

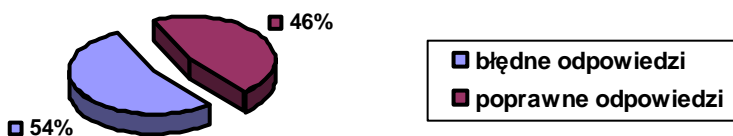
Pytanie 2. Wymień przynajmniej dwóch królów wywodzących się z dynastii jagiellońskiej.

Pytanie 10. Podaj imię księcia litewskiego, późniejszego króla Polski, którego poślubiła królowa Jadwiga.

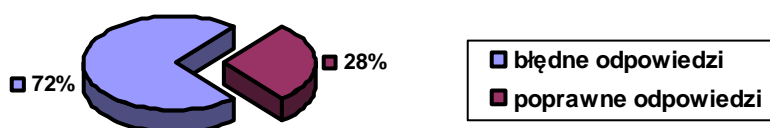
Pytanie 11. Z jaką wielką bitwą połączysz postać Władysława Jagiełły?

Pytanie 16. Kto został następcą Zygmunta I Starego?

Pytanie 17. Jak nazywał się pierwszy elekcyjny król Polski wybrany w 1573 r.?

Pytanie 25. Z którym królem powiążesz I rozbiór Polski (1772 r.), działalność Sejmu Czteroletniego (1788 r.) oraz uchwalenie Konstytucji Trzeciego Maja (1791r.)?

Powyższe dane pozwalają stwierdzić, iż świadomość historyczna gimnazjalistów z klasy III na temat polskich królów i ich dokonań nie jest zadowalająca i cechuje ją duża nierównomierność. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać prawdopodobnie w braku systematycznego przyswajania przez ucznia wiadomości z historii. Warto zatem zastanowić się, jakie działania należałoby podjąć, aby poprawić efektywność nauczania tego przedmiotu.

Być może analizie i weryfikacji powinny zostać poddane podręczniki i programy realizowane w szkole. W zależności od wyników zalecane byłyby wówczas odpowiednie zmiany. Także potrzeby współczesnych uczniów, ich zainteresowania, pomysły wymagałyby głębszej refleksji. W tym wypadku należałoby zapewnić im możliwie najróżniejsze formy pracy w zależności od ich możliwości i oczekiwań (np. webquesty, odgrywanie scenek historycznych w czasie lekcji, pisanie reportaży z miejsc wydarzeń historycznych, częstsze wycieczki do muzeów oraz do miejsc ważnych historycznie). Uważam jednak, że podstawą działań zmierzających do pogłębienia świadomości historycznej ucznia powinno stać się systematyczne uświadamianie mu sensu jego nauki, a także ukazywanie historii jako integralnej części jego życia, jako klucza do odkrywania własnej tożsamości.

Joanna Kwiatek

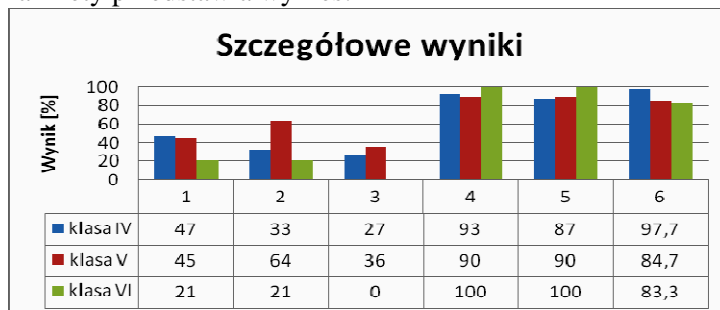
Badanie świadomości historycznej i regionalnej dzieci i młodzieży

W ramach projektu „Badanie świadomości historycznej i regionalnej dzieci i młodzieży” w Szkole Podstawowej w Mirosławicach, w gminie Sobótka, przeprowadzona została ankieta „Moja mała ojczyzna” przygotowana dla uczniów klas IV – VI (w badaniu wzięło udział 40 uczniów).

Sobótka, położona u podnóża góry Ślęży, jest znana i opisywana w źródłach z uwagi na rolę, jaką odgrywała w dziejach oraz ze względu na znaczną liczbę miejsc, świadczących o jej bogatej historii. Szkoły w gminie realizują ścieżki edukacji regionalnej, wykorzystując fakt dostępu do atrakcyjnych możliwości, jakie daje okolica, organizując wycieczki po okolicy oraz zwiedzanie Muzeum Ślązańskiego w Sobótce. Niedawny jubileusz 600-lecia Sobótki spowodował również zwiększenie zainteresowania tematyką historii regionu. Z tej okazji została wydana monografia „Dzieje Sobótki”, która dostępna jest obecnie w bibliotekach szkolnych. Treści związane z historią regionu zawarte są w podręcznikach i programach nauczania historii w szkole podstawowej.

Ankieta przygotowana została w celu zbadania, jakie efekty w zakresie świadomości historycznej przyniosła dotychczasowa edukacja regionalna uczniów klas IV-VI w jednej z wiejskich szkół gminy. Z uwagi na wiek uczniów (10-12 lat) oraz ograniczony zakres pytań w kwestionariuszu ankiety badanie odnosiło się do warstwy zewnętrznej świadomości historycznej. Jest to jednak efektywny sposób sprawdzenia w jaki sposób wiedza i doświadczenie nabywane w toku edukacji funkcjonuje w codziennej, aktywnej świadomości uczniów. Przygotowanie badania i opracowanie jego wyników nie jest bardzo pracochłonne i nie zabiera wiele czasu, a pozwala na podsumowanie dotychczasowych osiągnięć uczniów i wyciągnięcie wniosków do dalszej pracy. Sposób radzenia sobie przez uczniów z odpowiedziami na pytania kwestionariusza daje również obraz opanowania przez nich takich umiejętności jak czytanie ze zrozumieniem, korzystanie z informacji, logiczne rozumowanie, a więc pokazuje poziom kompetencji i przygotowania do sprawdzianu kończącego edukację w szkole podstawowej. Można więc wyniki uzyskane przez uczniów analizować także w szerszym kontekście, co pozwala wpisać tego rodzaju badania do procedur stosowanej w dzisiejszej szkole ewaluacji działań dydaktycznych i wychowawczych. W opisywanym projekcie pytania 1-5 były zamknięte z trzema odpowiedziami do wyboru, pytanie 6 było otwarte, uczniowie wymieniali historyczne miejsca na terenie Sobótki i okolic (zob. aneks nr 1).

Wyniki ankiety przedstawia wykres:

Podsumowanie:

1. Uczniowie klasy IV pamiętają realizowane w klasach I-III treści ścieżki edukacyjnej, a uczniowie klasy V treści programowe z historii kl. IV, a także potrafią wywnioskować prawidłową odpowiedź na pytania 2 i 3.
2. Uczniowie klasy VI zapomnieli już wiele z zakresu edukacji historycznej i regionalnej w poprzednich klasach, a także mają problem z wyszukiwaniem informacji i czytaniem ze zrozumieniem (pytania 2 i 3 zestawione razem, umożliwiają udzielenie prawidłowej odpowiedzi).
3. Uczniowie klasy VI najlepiej zapamiętali treści poznane dzięki wycieczkom organizowanym w młodszych klasach – na Ślężę i do Muzeum Ślązańskiego. Pozostali respondenci również uzyskali dobre wyniki.
4. Najwięcej miejsc związanych z historią wskazali uczniowie klasy IV, jednak są to głównie ślady historii ze „swojego podwórka”, niekoniecznie opisane w przewodnikach, natomiast w klasach V, VI więcej odpowiedzi zawierało zabytki znane i uznane.

Wnioski:

1. Właściwie realizowana edukacja regionalna w kształceniu zintegrowanym powoduje wzrost świadomości wśród uczniów, który musi być podtrzymywany poprzez działania edukacyjne w drugim etapie kształcenia.
2. Organizacja wycieczek dydaktycznych na Ślężę i do Sobótki, w tym zwiedzanie Muzeum Ślązańskiego, powinny być nieodłącznym elementem edukacji historycznej i regionalnej przez cały okres kształcenia w szkole podstawowej i dalej w gimnazjum.
3. Dla zwiększenia motywacji uczniów do poznawania treści regionalnych warto zorganizować konkurs, w którym promowana będzie znajomość zagadnień historii regionu oraz projekty wykonane przez uczestników. Może to być również konkurs interdyscyplinarny, zważywszy istnienie Ślązańskiego Parku Krajobrazowego, zawierający treści przyrodnicze oraz wykorzystujący znajomość matematyki. Pierwsze kroki w tym zakresie poczynili nauczyciele z Gimnazjum Gminnego w Sobótce, wydając publikację „Matematyczne podróże wokół Ślęzy”, dostępną obecnie w bibliotekach szkolnych. Praca nad przeprowadzeniem konkursu wiedzy o regionie zostanie również podjęta w Szkole Podstawowej w Mirosławicach.

Bibliografia

Fabisiak W., Popiński G., Tyszkiewicz J., Żerelik R., *Dzieje Sobótki*, Sobótka 1999.

Lorenc K., Łakomicz E., *Matematyczne podróże wokół Ślęzy*, Sobótka 2006.

Surdyk-Fertsch B., Szeweluk-Wyrwa B., Wojciechowski G., *Program nauczania historii i społeczeństwa w klasach IV-VI szkoły podstawowej Człowiek i jego cywilizacja*. (DKW-4014-175/99).

Szeweluk-Wyrwa B., Surdyk-Fertsch B., *Historia i społeczeństwo*. Warszawa 2005.

Szkolny zestaw programów nauczania Szkoły Podstawowej w Mirosławicach.

Nasza mała ojczyzna – program edukacji regionalnej dla klas I-III opracowany w Szkole Podstawowej w Mirosławicach.

Strona internetowa: www.sobotka.pl

Aneks nr 1

Kwestionariusz ankiety (dla klas IV-VI SP)

Moja mała ojczyzna

1. Ilu mieszkańców liczy Sobótka?
 - a) Około 10 tys.
 - b) Około 6 tys.
 - c) Około 3 tys.
2. W którym roku Sobótce przyznano prawa miejskie?
 - a) 1946.
 - b) 1809.
 - c) 1399.
3. Jaki jubileusz miasta obchodzony był w 1999 roku?
 - a) 100-lecie.
 - b) 300-lecie.
 - c) 600-lecie.
4. Jakie słynne, historyczne i legendarne miejsce znajduje się na terenie gminy Sobótka?
 - a) Rezerwat przyrody.
 - b) Góra Ślęża.
 - c) Park Krajobrazowy.
5. Gdzie można zapoznać się ze zbiorami mówiącymi o historii Sobótki i okolic?
 - a) Izba historyczna.
 - b) Muzeum Ślązańskie.
 - c) Galeria szkolna.
6. Wymień 3 miejsca na terenie Sobótki i okolic związane z historią:
 - a).....
 - b).....
 - c).....

Magdalena Krajewska

Ankieta sposobem badania świadomości historycznej wśród młodzieży. Mikołaj Kopernik-patronem naszej szkoły

„Świadomość, w kontekście historii, to te elementy wiedzy o dziejach, które są częścią świadomości społecznej człowieka lub grupy społecznej, do której sam się zalicza albo też został do niej zaklasyfikowany. Z tego względu wiedza jaką posiada na temat przeszłości dzieli się na tą, która jest mu narzucona i znajomość jej jest od niego wymagana przy różnych okazjach, ale do której nie przywiązuje on większego znaczenia, i na tą, z którą się on utożsamia i wartościuje ją, a często nadaje jej symboliczne znaczenie. Ten drugi rodzaj wiedzy historycznej, będący podstawowym składnikiem świadomości historycznej, wpływa na postawy i zachowanie człowieka w życiu publicznym.”¹

Odpowiednimi podmiotami odpowiedzialnymi za kształtowanie świadomości historycznej są dom rodzinny, instytucje życia społecznego, w tym szkolnictwo, odpowiednia literatura oraz właściwe mass media.

Każdy z nas, a tym samym młodzi ludzie, często w mniejszym lub większym stopniu identyfikują się z jakąś osobą. Proces ten zaczyna się już od wieku najmłodszego, gdy będąc dzieckiem zapatrzeni jesteśmy w swoich rodziców, z czasem dochodzi fascynacja bohaterami filmów, książek, "idolami" medialnymi itp. W zależności od osobowości dzieci i wzorów moralnych wpajanych im przez otoczenie, kształtuje się też ich osobowość.

W codziennej pracy wychowawczej powinniśmy docierać do świadomości młodzieży, a więc m. in. dostarczać wzorów postępowania, budzić emocje, rozwijać ocenę ludzkich czynów. Sposobów jest wiele. Często robimy to niepostrzeżenie, przy okazji. Czasami w tym kierunku podejmujemy konkretne działania, przygotowując okolicznościowe akademie o tematyce patriotycznej, obchodząc święta narodowe, czy po prostu mówiąc o ważnych postaciach. Jedną z takich osób, o której należy mówić podczas pracy wychowawczej, jest patron szkoły. Przy czym prowadząc taką pracę, powinniśmy dbać o to, by patron szkoły nie zatracił swej indywidualności i nie funkcjonował w szkole jako schemat.

W 2007 roku postanowiliśmy wybrać patrona naszej placówki i nadać jej jego imię. W styczniu rozpoczęła się kampania mająca na celu wybór takiej osoby. W wyborach wzięła udział cała społeczność miasta i gminy (uczniowie, rodzice, nauczyciele oraz mieszkańcy gminy). Prawo złożenia propozycji nazwy patrona szkoły przysługiwało grupie minimum 20 uczniów lub 10 rodziców, lub 5 nauczycieli, lub 20 innym mieszkańcom naszej gminy. Dodatkowo, oprócz wymaganej liczby podpisów, wniosek każdej z wymienionych wyżej grup musiał uzyskać poparcie przedstawiciela każdej z pozostałych 3 grup. Zgłoszono dwóch kandydatów: Mikołaja Kopernika i Stanisława Lema. Dnia 15 marca odbyły się wybory, w których to wybrano Mikołaja Kopernika.

I tym sposobem gimnazjum przyjęło imię znanego astronoma. Nasz patron jest dla uczniów kimś, o kim niewiele wiedzą, a ich widza o nim, kończy się zwykle na

¹ Hassner P., *Ta stara dobra Europa*, "Gazeta Wyborcza" 2003, 15-16 lutego, s. 9.

tym, że potrafią wymienić jego imię, nazwisko i powiedzieć kim był. Pamiętajmy jednak o tym, że Kopernik, zanim został wielkim astronomem, był na co dzień taki jak każdy z nas, odnosił porażki i sukcesy. Warto przybliżyć jego postać.

W celu osiągnięcia zamierzonych celów trzeba było opracować plan pracy z patronem. Do zrealizowania danego zadania został powołany zespół. Miał on przygotować projekt, mający na celu, np. pobudzenie wśród młodzieży świadomości historycznej, przybliżenie postaci patrona, kultywowanie i tworzenie tradycji szkolnych. Po zidentyfikowaniu problemu, analizie sytuacji zdecydowano, że najlepszym sposobem rozpoczynającym działania wokół patrona, będzie przeprowadzenie ankiety, która to dostarczy dane potrzebne do dalszej realizacji projektu. Pierwszym podjętym działaniem było przygotowanie kwestionariusza diagnozującego stan posiadanej wiedzy, dotyczącej życia i czasów związanych z Kopernikiem. Ankieta pozwoli otrzymać wszelkie informacje potrzebne nauczycielom do rozwiązania problemu diagnozującego. Oto ona:

Mikołaj Kopernik-patronem gimnazjum w Mirsku

Na rozpoczęcie projektu pracy z patronem szkoły, proszę o wypełnienie ankiety. Jest ona anonimowa, a wyniki posłużą do opracowania form propagowania osoby patrona.

- 1) W którym wieku żył Mikołaj Kopernik?
 - a. XV.
 - b. XV-XVI.
 - c. XVI-XVII.
 - d. XVII.
- 2) Miasta, z którymi związany był Mikołaj Kopernik to?
 - a. Wrocław, Kielce.
 - b. Padwa, Warszawa.
 - c. Frombork, Toruń.
 - d. Poznań, Kalisz.
- 3) Kopernik jest twórcą teorii, w której Słońce znajduje się w centrum Układu Słonecznego, a wszystkie planety, łącznie z Ziemią, ją obiegają. Podaj nazwę tej teorii.
.....
- 4) Wymienione poniżej obiekty uporządkuj zgodnie z ich położeniem względem Słońca. Zaczynij do tej, która znajduje się najbliżej niego.
 1.
 2.
 3.
 4.
 5.
 6.
 7.
 8.

Merkury, Jowisz, Wenus, Saturn, Ziemia, Uran, Mars, Neptun

- 5) Wybierz taki argument o Mikołaju Koperniku, który twoim zdaniem zdecydował o wyborze jego osoby na patrona szkoły.
- był polskim astronomem, matematykiem, prawnikiem, ekonomistą, strategiem, lekarzem, poetą, astrologiem, tłumaczem, kanclerzem kapituły warmińskiej, duchownym katolickim,
 - ogłoszona przez niego teoria była najważniejszą rewolucją naukową w dziejach ludzkości od czasów starożytnych, nazywaną niekiedy przewrotem kopernikańskim,
 - bardzo dojrze się uczył, był wszechstronnie uzdolniony i to zdecydowało o tym, że jest naszym patronem
 - nie mam zdania
- 6) W której z wymienionych form propagowania patrona szkoły wziębyś(wzięłabyś) udział?
- w wycieczce do Torunia
 - w konkursie wiedzy o Koperniku
 - udział w zajęciach astronomicznych
 - w konkursie plastyczny dotyczącym patrona
- 7) Co chciał(a)byś wiedzieć o Koperniku?

.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

Powyższy materiał to fragment większej całości. Stał się jednak bazą informacyjną dla nauczycieli pracujących z projektem. Chcąc opracować konkretne zadania chciałoby się, aby były to czynności, które zaproponują uczniowie, gdyż podczas pracy będą nie tylko uczyć się, ale i bawić.

Dlaczego w ankiecie pojawiły się właśnie takie pytania? Na cztery pierwsze polecenia uczniowie mogą udzielić poprawnych odpowiedzi, wycytując te informacje z gazetki ściennej prezentującej postać patrona, która została sporządzona podczas kampanii wyborczej w gablocie na korytarzu. Dzięki temu możemy jeszcze ocenić skuteczność przyswajania informacji z takich środków dydaktycznych, jakimi są np. gazetki ścienna. Dzięki odpowiedziom na pytanie szóste i siódme można będzie przystąpić do dalszej pracy i postawić kolejne kroki. Badania ankietowe mają taką zaletę, że są anonimowe i młodzież chętniej określa swoje oczekiwania. Przeprowadzenie ankiety pozwoli zaplanować pozostałe zadania tak, aby podjęte działania przyniosły oczekiwane efekty.

Główne cele (propozycje) do zrealizowania, to:

- opracowanie broszury o Mikołaju Koperniku,
- międzyklasowy konkurs na najciekawszy album o życiu i twórczości patrona,
- konkurs plastyczny „Praca Kopernika w naszej wyobraźni”,
- wzbogacenia zbiorów bibliotecznych o pozycje dotyczące Kopernika,
- wycieczka do Torunia,
- przygotowania i obchody dnia patrona szkoły,

- zajęcia astronomiczne w wybudowanym obserwatorium (dalekosiężny pomysł).

Projekt w naszej szkole jest w trakcie realizacji. Mam nadzieję, że zaproponowane pomysły sprawdzą się w praktyce. Ankieta jako środek pomiaru metodologicznego, niejednokrotnie kojarzona z badaniami socjologicznymi czy statystycznymi, sprawdza się również w pracy nauczyciela. Polecam!

Literatura

Encyklopedia pedagogiczna XXI w., t. 1 A-G pod red. Tadeusza Pilcha, Warszawa: Wyd. Akademickie „Żak” 2003.

Góralski A., *Metody badań pedagogicznych w zarysie*, Wyd.2 zm. Warszawa: Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogiki Specjalnej 1994.

Hassner P., *Ta stara dobra Europa*, "Gazeta Wyborcza" 2003.

Konarzewski K.: *Jak uprawiać badania oświatowe?*, Warszawa 2000, WSiP.

Łobocki M.: *Metody badań pedagogicznych.*, Warszawa: PWN1978.

Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badawczych.*, Katowice: Wyd. „Śląsk”2003.

Zaczyński W.: *Praca badawcza nauczyciela*, Wyd. 4 popr. Warszawa WSiP 2000.

Maria Świergoń

Stan świadomości historycznej młodzieży w oparciu o badanie ankietowe uczniów klas szóstych Szkoły Podstawowej Nr 107 im. Piotra Włostowica we Wrocławiu

Co to jest świadomość historyczna?

Świadomość historyczna jest przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin naukowych, ale trudno wskazać na jedną definicję obejmującą cały obszar znaczeniowy tego pojęcia. Jak twierdzi Jerzy Maternicki, „fenomen świadomości historycznej niełatwo poddaje się zabiegom definicyjnym, jest też rozmaicie pojmowany na gruncie różnych dyscyplin naukowych. Nie dysponujemy jedną, powszechnie akceptowaną definicją świadomości historycznej. Nieco inaczej pojmują ją metodolodzy historii, inaczej socjologowie, jeszcze inaczej historycy historiografii i dydaktycy historii [...]”.²

Jerzy Topolski uważa świadomość historyczną za „funkcjonujący w toku ludzkiego działania (zarówno indywidualnego jak i społecznego) zasób wiedzy i system ocen dotyczących przeszłości społeczeństwa”³. Wiedza jako element świadomości historycznej obejmuje przekonania dotyczące realności i znaczenia faktów historycznych oraz związków między nimi. Źródła, rodzaj oraz jakość tej wiedzy mogą być różnego rodzaju. Może to być wiedza potoczna, tzn. nagromadzona w oparciu o własne doświadczenia, może pochodzić ze źródeł naukowych, lub być spekulatywna, irracjonalna (np. mity i legendy).⁴ Drugi element świadomości historycznej – wartości – wypływa z określonej wiedzy o przeszłości i jest zbiorem jej ocen.⁵

Dla Janusza Rulki świadomość historyczna to „zjawiska związane z włączeniem przeszłości do aktualnej świadomości społecznej [...] suma wyobrażeń o przeszłości albo sposób myślenia o niej”. „Suma informacji, wyobrażeń, opinii, poglądów, w tym mitów i stereotypów, wartości i symboli oraz sposób myślenia o przeszłości, a także zachowań i czynności z tego wynikających”. Takie zdefiniowanie świadomości historycznej posłuży do analizy niniejszej ankiety.⁶

² Jerzy Maternicki, *Kontrowersje wokół pojęcia świadomości historycznej i metod jej badania*, (w:) *Świadomość historyczna jako przedmiot badań historycznych, socjologicznych i historyczno-dydaktycznych*, red. J. Maternicki, Warszawa 1985, s. 221.

³ Jerzy Topolski, *Wstęp*, (w:) *Świadomość historyczna Polaków*, red. J. Topolski, Łódź 1981, s. 5-6.

⁴ Tenże, *O pojęciu świadomości historycznej*, (w:) *Świadomość historyczna Polaków*, dz. cyt., s. 28.

⁵ Tamże, s. 27.

⁶ Janusz Rulka, *Świadomość historyczna młodzieży szkolnej*, „Edukacja Polityczna”, 1984, nr 4-5, s. 179-188.

Jaki jest stan świadomości historycznej uczniów ostatniej klasy szkoły podstawowej?

- Skąd czerpią wiedzę o historii?
- Czy uważają tę wiedzę za potrzebną, czy też zbędną?
- Jakie postacie historyczne cenią najbardziej, z jakich wydarzeń z przeszłości swego kraju są dumni?
- Które zabytki w swoim mieście i w kraju uważają za najważniejsze?
- Jaki wpływ na kształtowanie się świadomości historycznej młodzieży ma szkoła?

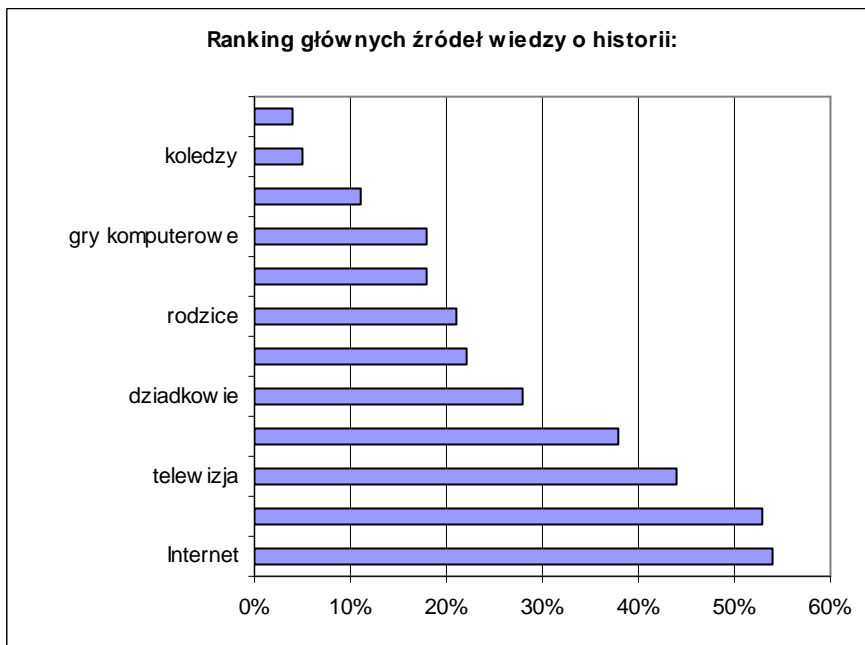
Materiału badawczego dostarczyła ankieta przeprowadzona w czterech klasach szóstych Szkoły Podstawowej nr 107 we Wrocławiu. W badaniu wzięło udział 72 uczniów.

Optymistycznie przedstawiają się wyniki dotyczące przydatności wiedzy historycznej. Młodzież w zdecydowanej większości docenia potrzebę wiedzy historycznej określając ją jako:

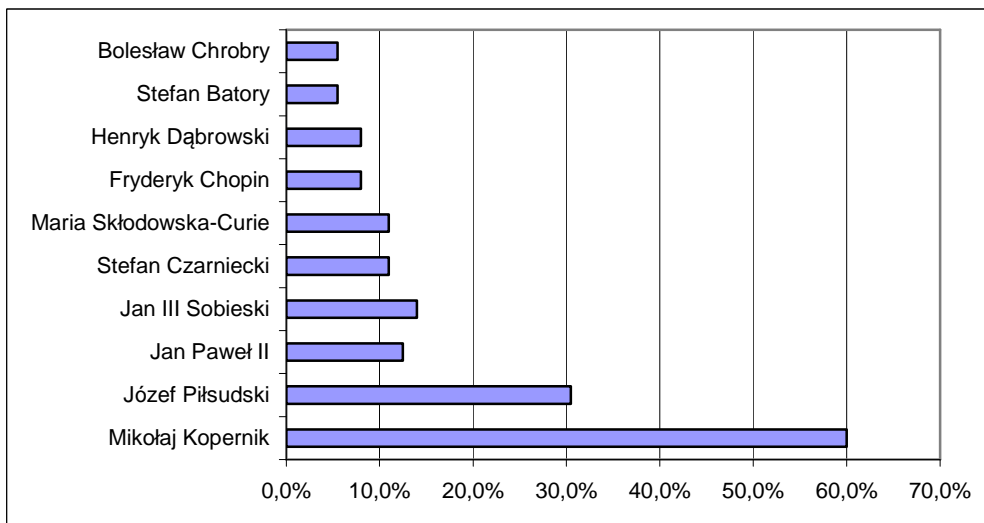
Wśród uzasadnień odpowiedzi dominują stwierdzenia, że znajomość historii pomaga w zrozumieniu teraźniejszości. Uczniowie często wskazują na przydatność zdobywanej wiedzy w dalszych etapach kształcenia. W kilku ankietach pojawia się stwierdzenie Cycerona „Nie znać historii, to być zawsze dzieckiem”- widniejące na ścianie gabinetu historycznego ankietowanych.

Z tym obszarem związane było pytanie o źródła wiedzy o przeszłości, mające charakter zamknięty i dające możliwość wyborów (jedno lub wielokrotnych) z czternastu możliwości.

Najwyższą pozycję Internetu tłumaczyć można atrakcyjnością i wysoką rangą tego środka przekazu wśród młodzieży. Podobne uzasadnienie dotyczyć może wysokiej pozycji telewizji jako źródła wiedzy historycznej.

Emocjonalny stosunek do przeszłości ujawnia się w wyborze najwybitniejszych Polaków. Ich lista przedstawia się następująco:

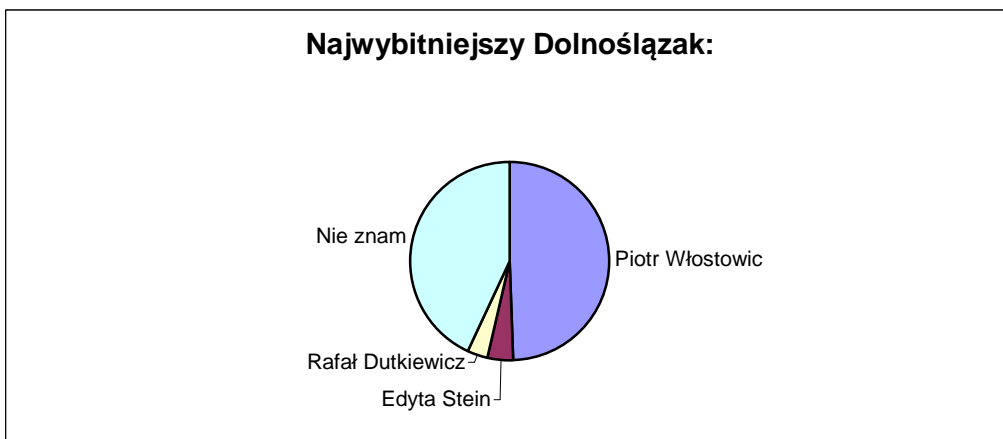

Wymieniani są też tutaj **Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz, Stefan Wyszyński oraz Zbigniew Boniek, Grzegorz Lato, a także Agnieszka Osiecka i Starsi Panowie.**

Szukając uzasadnienia takiego wyboru bohaterów, należy wskazać wartości, których stali się uosobieniem: odkrycia naukowe, cnoty osobiste, mądra polityka, sukcesy wojskowe, patriotyzm, osiągnięcia sportowe i artystyczne

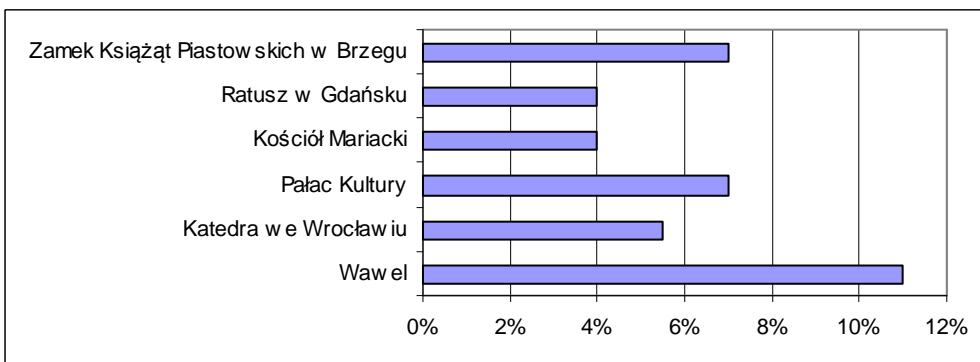
Tak dużą ilość wskazań na Mikołaja Kopernika jako najwybitniejszego Polaka można też wiązać ze zbieżnością terminów przeprowadzania ankiety i omawiania osiągnięć epoki renesansu na lekcjach historii.

Najwybitniejszym Dolnoślązakiem pozostaje zdaniem ankietowanych:

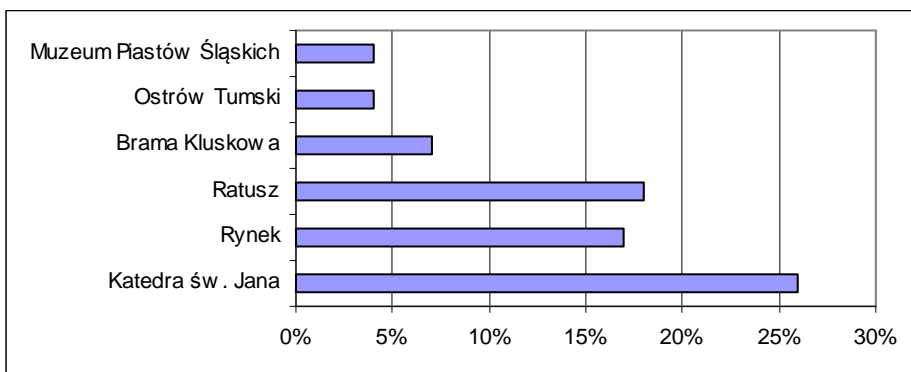
Kolejne pytanie ankietowe dotyczyło zabytków, z których dumni są młodzi Polacy.

Ranking zabytków, które uczniowie pokazaliby koledze z innego kraju, przedstawia się następująco:

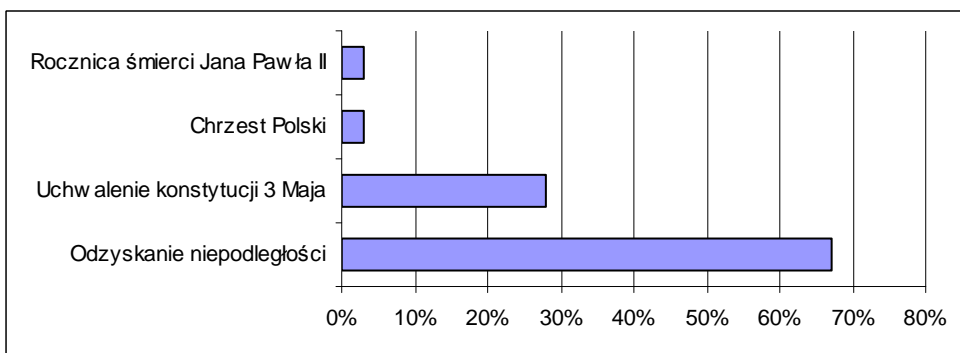
Wśród propozycji znalazły się jeszcze: **Belweder, zamek Czocho, Syrenka warszawska, Gniezno, Kraków, Warszawa.**

Wśród zabytków Wrocławia i Dolnego Śląska godnych pokazania znalazły się:

19% ankietowanych nie wskazało żadnego zabytku jako godnego obejrzenia lub zwiedzenia.

W pytaniu otwartym o wydarzenie z historii Polski, którego rocznicę należałoby obchodzić najbardziej uroczystie, najczęściej udzielane odpowiedzi to:

Wysoki procent odpowiedzi z propozycją Święta Niepodległości na pewno ma związek z datą przeprowadzania ankiety, tj. 9. listopada.

Wnioski

Z ankiety wynika, że uczniowie posiadają rudymetarną wiedzę o przeszłości swego kraju (ważnych wydarzeniach, wybitnych postaciach, zabytkowych miejscach) i uważają ją za potrzebną.

Wiedzę tę czerpią z różnych źródeł, przy czym deklaratywnie dominują media elektroniczne, choć nadal ważne miejsce zajmują lekcje historii i wycieczki historyczne. Znaczenie tych ostatnich ujawnia się także w odpowiedzi na pytanie o zabytki miasta lub regionu. Jednakową ilość wskazań uzyskuje Ostrów Tumski jak i Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, które zwiedzili podczas wycieczki historycznej wszyscy ankietowani uczniowie.

O tym, że ważną rolę w kształtowaniu się świadomości historycznej młodych ludzi odgrywa szkoła, świadczą również odpowiedzi na pytanie o wydarzenie, któ-

rego rocznicę należałoby obchodzić najbardziej uroczyście. Uczniowie wskazują na Święto Niepodległości oraz uchwalenie Konstytucji 3 Maja, bo te rocznice są ważnymi wydarzeniami w życiu szkoły.

Duży wpływ szkoły na świadomość historyczną młodzieży pokazują odpowiedzi na pytanie o najwybitniejszego Dolnoślązaka. Niemal połowa ankietowanych wybrała Piotra Włostowica, patrona szkoły. Jednocześnie duża grupa uczniów nie podaje tu żadnego nazwiska. Ten wynik stanowi ważne wskazanie dydaktyczne z zakresu edukacji regionalnej.

Przywołując słowa Czesława Miłosza „Świadomość historyczna istnieje wtedy, kiedy przeszłość jakiejś kultury nie jest abstrakcją, lecz mnóstwem obrazów”⁷, możemy powiedzieć, że ankietowana młodzież ma szeroki dostęp do tej galerii i dużą o niej wiedzę.

Bibliografia

- Maternicki J., *Kontrowersje wokół pojęcia świadomości historycznej i metod jej badania*, (w:) *Świadomość historyczna jako przedmiot badań historycznych, socjologicznych i historyczno-dydaktycznych*, red. J. Maternicki, Warszawa 1985.
- Mazur J., *Z badań nad świadomością historyczną młodzieży szkolnej*, (w:) „Wiadomości Historyczne” 1985 nr 3.
- Miłosz Cz., *O tożsamości* http://www.rzeczpospolita.pl/dodatki/raporty_021024/raporty_a_2.html.
- Rulka J., *Współczesne problemy edukacji historycznej*, Toruń 2002.
- Rulka J., *Świadomość historyczna młodzieży szkolnej*, (w:) *Pamiętnik XII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich*, Katowice 1979.
- Sołoma L., *Metody i techniki badań socjologicznych*. Wybrane zagadnienia, Olsztyn 2002.
- Topolski J., *Wstęp* (w:) *Świadomość historyczna Polaków*, red. J. Topolski, Łódź 1981.

⁷ Czesław Miłosz, *O tożsamości*

http://www.rzeczpospolita.pl/dodatki/raporty_021024/raporty_a_2.html.